अंटार्कटिकमधले साहस
बर्फाळ महाद्वीप पार करणे

लेखनः एना परेरा
चित्रः ट्रैवर पार्किन
मराठी: अश्विनी बर्वे

अंटार्कटिकमधले साहस
बर्फाळ महाद्वीप पार करणे

लेखनः एना परेरा
चित्रः ट्रैवर पार्किन
मराठी: अश्विनी बर्वे

परिचय

६ नोव्हेंबर १९९२ रोजी, एका स्की प्लेनने सर रॅनॉल्फ फाइन्स आणि डॉ. माइक स्ट्रॉड यांना अंटार्क्टिकाच्या सीमेवर उतरवले. जगातील ९० टक्के बर्फाचे घर असलेल्या, जगातील पाचव्या सर्वात मोठ्या खंडाच्या त्या विशाल शुभ्र प्रदेशावर सोडून ते विमान निघून गेले.

संशोधक सर रैनाफल्फ फाइन्स

डॉ. स्ट्राउड जिन्होंने रैनॉल्फ यांच्या बरोबर अंटार्कटिकाचा प्रवास पूर्ण केला.

ही कथा म्हणजे कोणत्याही मदतीशिवाय अंटार्क्टिक महासागर पार करण्याची एक थरारक सत्यकथा आहे. सोबत कुत्रे नव्हते. बचावासाठी थांबलेली विमाने नव्हती. अन्न किंवा उपकरणांची कोणतीही तरतूद नव्हती. फक्त दोन माणसे, त्यांची खचाखच भरलेली स्लेज गाडी आणि सर्वात आधी आपल्यालाच बोलावले जावे ही त्यांची तीव्र इच्छा, याशिवाय काहीही नव्हते!

प्रकरण १

गोठलेल्या बर्फात

अंटार्कटिकाचे छायाचित्र

तुम्ही कधी एखादा हिमनग तुटून समुद्रात वाहून जाताना पाहिला आहे का? घरांपेक्षाही रुंद असलेल्या भेगा तुम्ही कधी अनुभवल्या आहेत का? बर्फामुळे तुमचे डोळे दिपले आहेत का? अंटार्क्टिका हे कल्पनेपलीकडचे, जगातील सर्वात धोकादायक ठिकाण आहे. ते सर्वात थंड ठिकाणसुद्धा आहे. एक चुकीची हालचाल, एक दुर्दैवी निर्णय - आणि तुमचा अंत होऊ शकतो!

रॅनॉल्फ आणि माईकच्या स्लेज काठोकाठ भरलेल्या होत्या. पुढच्या तीन महिन्यांसाठी लागणारे सर्व सामान त्यात कोंबले होते. त्यांच्याकडे लागणाऱ्या सर्व गोष्टी, अगदी अत्यावश्यक वस्तू, जसे की संकटकाळात बचावासाठी स्की प्लेनसुद्धा विकत घेण्यासाठी पुरेसे पैसे नव्हते.

जर एखादे संकट आले असते... तर त्याचे परिणाम काय झाले असते याची तुम्ही कल्पना करू शकता. त्यांच्याकडे कोणतीही पर्यायी योजना नव्हती.जर त्यांच्यापैकी कोणी जखमी झाले असते, तर त्यांना आपला प्रवास सोडून घरी परतावे लागले असते. कल्पना करा, ते किती लाजिरवाणे ठरले असते!

खरे तर, ते हा प्रवास एका धर्मादाय संस्थेसाठी निधी उभारण्याकरिता करत होते. त्यांना शक्य तितका जास्त निधी गोळा करायचा होता. अर्थात, त्यांना कोणाच्याही मदतीशिवाय अंटार्क्टिका पार करणारे पहिली व्यक्ती व्हायचे होते.

पहिला दिवस

रॅनॉल्फ फाइन्स आणि माइक स्ट्रॉड स्की विमानाला दूर जाताना पाहत राहिले. ते दृष्टीआड झाल्यावर, त्यांनी काळजीपूर्वक स्लेजची गाडी ओढण्याचे पट्टे स्वतःच्या कमरेला आणि खांद्यांना बांधले आणि आपल्या सभोवताली पसरलेल्या स्मशान शांततेत हरवून गेले.

कठीण मार्गावरून चालण्याची तयारी करा.

ही खरी कसोटीची वेळ होती. त्यांच्या स्लेजगाड्या ओढायला खूप जड होत्या का? त्यांना मागे ओढत पुढे जाता येईल का? त्यांनी हे यापूर्वी कधीही केले नव्हते. हे म्हणजे जणू काही चार सोबत्यांना गोठवणाऱ्या थंडीत एका बाथटबमध्ये बसवून एडिनबर्गहून लंडनला आणि पुन्हा परत आणण्यासारखेच होते.

पट्टे करकरत होते. ते हळूहळू पुढे सरकत होते.

अखेरीस, त्यांनी प्रवास सुरू केला. सुरुवातीला हवामान चांगले होते; त्यांची एकच अडचण होती ती म्हणजे फुटलेली बाटली. सर्वात मोठी अडचण होती त्या जड गाड्या दिवसेंदिवस ओढत नेण्याची. कधीकधी तर त्या गाड्या आणखी काही मीटर ओढण्याच्या विचारानेही ते अस्वस्थ होत असत. पण त्यांना अशा प्रकारे अंटार्क्टिक पार करावे लागणार होते, या विचारानेच त्यांच्या मनात संताप आणि नैराश्य दाटून आले होते.

तथ्य पेटी 'अ'

अंटार्क्टिकबद्दल तथ्ये:४० दशलक्ष वर्षांपूर्वी, अंटार्क्टिक झाडांनी भरलेले होते

.२० दशलक्ष वर्षांपूर्वी, तिथे भरपूर बर्फ होता.

१२ दशलक्ष वर्षांपूर्वी, तिथे बर्फाची एक प्रचंड चादर होती.पृथ्वीचे दोन्ही ध्रुव खूप थंड आहेत कारण ते सूर्यापासून अशा कोनात झुकलेले आहेत की तेथील सूर्याची उष्णता विषुववृत्तावरील उष्णतेच्या केवळ ४० टक्के असते.

थोड्या वेळाने, रॅनॉल्फला वाटू लागले की त्याची स्लेज एक भयानक राक्षस आहे, ज्याला मारलेच पाहिजे. प्रत्येक वेळी जेव्हा त्याच्या स्कीज मागे घसरत, तेव्हा हाच विचार त्याला पुढे ढकलत असे.जशा स्कीज मागे घसरत होत्या, तसे स्लेजचे पट्टे तीक्ष्ण सुऱ्यांप्रमाणे त्याच्या कुल्ल्यामध्ये रुतत होते आणि कमरेभोवतीच्या पट्ट्यांनी त्याची त्वचा फाटली जात होती. लवकरच, रॅनॉल्फचे खांद्याचे हाड मुरगळले.

पण आता त्यांना वेड लावणारा कंटाळा सहन करण्यापेक्षा ही वेदना सहन करणे सोपे होते. तुम्ही कधी संपूर्ण दिवस फक्त तुमच्या बेडरूमच्या कार्पेटकडे बघत घालवला आहे का? कल्पना करा, आठवडाभर बर्फाकडे बघत बसायचं, आणि बघण्यासारखं काहीच नाही!

म्हणून त्यांनी दिशा दाखवणे आणि पाठलाग करणे यात आलटून पालटून करायचे ठरवले. नेहमी कोणाचा तरी पाठलाग करणे हे खूप कठीण असते. जेव्हा तुम्ही पुढे असता, तेव्हा तुम्ही सर्वोत्तम मार्ग शोधण्यासाठी होकायंत्र वापरण्यात व्यस्त असता. तुम्हाला पुढच्या परिसराचे काळजीपूर्वक निरीक्षण करावे लागते, संभाव्य अडथळ्यांचा अंदाज घ्यावा लागतो. तुमच्याकडे काहीतरी करायला असते. काहीतरी विचार करायला असते.

पण जेव्हा तुम्ही कोणाचा तरी पाठलाग करत असता, तेव्हा करायला काहीच नसते. विचार करायला काहीच नसते. त्यामुळे वेड लागतं.

ते अनेकदा आलटून पालटून पुढे जात असत. रँडॉल्फ, ज्याला नेहमी पुढे जायची सवय होती, तो माईकची पुढे जाण्याची पाळी आली की त्याचा पारा चढत असे.

फाइन्स आणि स्ट्रॉड यांच्यातील अंतर – जे परस्पर मतभेदाचे कारणही होते – अधिकच वाढले.

माईक अधिक चपळ, उंचीने कमी आणि अकरा वर्षांनी लहान होता. त्यामुळे जेव्हाही तो पुढे असायचा, तेव्हा तो नेहमीच जास्त अंतर कापायचा.यामुळे त्या दोघांमध्ये समस्या निर्माण झाल्या. रँडॉल्फ म्हणाला की माईक खूप वेगाने धावतो, ज्यामुळे त्याची ऊर्जा वाया जाते आणि तो जास्त कॅलरीज खातो.

संपूर्ण प्रवासात सोबत नेण्यासाठी त्यांच्याकडे मर्यादित अन्न होते. शिवाय, जर त्याचे वजन झपाट्याने कमी झाले, तर ते खूप कठीण होऊ शकले असते. पण माईकला स्वतःला मर्यादेपर्यंत झोकून द्यायला आवडायचे. त्याला रँडॉल्फच्या मागे ओढले जाण्याचा त्याला राग होता, विशेषतः जेव्हा रँडॉल्फ अचानक मार्ग बदलायचा आणि त्या निर्णयामागील कारण माईकला समजू शकत नसे.

प्रकरण २

डोळे दिपवणारा बर्फ

तुम्ही तिथे, डोळे दिपवणाऱ्या थंड बर्फावर उभे आहात. तुमच्यासमोर फक्त एक वाकलेली आकृती आहे. आणि प्रत्येक वेळी जेव्हा ती व्यक्ती शिंकते, नाक पुसते किंवा गुडघा खाजवते, तेव्हा तो आवाज हजार पटीने वाढतो. थोड्या वेळाने, तुम्हाला फक्त ओरडावेसे वाटते, "गप्प बसा!“

छोट्या मोहिमांवर एक सामान्य समस्या म्हणजे घडणाऱ्या प्रत्येक गोष्टीसाठी आपल्या सोबत्याला दोष देणे. रागावण्यासाठी दुसरे कोणीही नसते. कल्पना करा की तुम्ही अनेक आठवडे फक्त एकाच व्यक्तीसोबत आहात.स्कॉटच्या प्रसिद्ध अंटार्क्टिक मोहिमेतील एका शोधकर्त्याने सांगितले की, बिस्किटाचा एक तुकडा हरवल्यामुळे त्याचा मूड आठवडाभर खराब झाला होता.

पण हे ज्ञान असूनही, रॅनॉल्फ आणि माइक यांच्यातील मैत्री टिकवून ठेवण्यास नेहमीच मदत झाली नाही.

एके दिवशी, माइक पुढे असताना, रॅंडॉल्फ काखेपर्यंत एका भेगेत पडला. सुदैवाने, स्लेजच्या पट्ट्यांनी त्याला जागेवर धरून ठेवले आणि तो बाहेर चढू शकला. दरम्यान, माइक पुढे जात राहिला. रॅंडॉल्फने नंतर त्याला सांगेपर्यंत काय घडले होते हे त्याच्या लक्षातही आले नाही.

एक गिर्यारोहक ॲल्युमिनियमच्या शिडीचा वापर करून काळजीपूर्वक भेग ओलांडतो.

ते हिमवादळातून पुढे जात होते आणि भेगा टाळण्याची काळजी घेत होते. नुकत्याच पडलेल्या बर्फाने भेगांच्या कडा झाकल्या होत्या. त्या भेगा कोठे सुरू होतात आणि कोठे संपतात हे त्यांना दिसत नव्हते. यामुळे परिस्थिती अधिकच गुंतागुंतीची आणि धोकादायक बनली होती. म्हणून नशिबावर अवलंबून, त्यांना अधिक सावकाशपणे पुढे जावे लागले.

भेगांवर जागोजागी बर्फाचे नाजूक पूल पसरले होते. जोपर्यंत ते त्यावर चढू लागले नाहीत, तोपर्यंत त्यांना कल्पना नव्हती की ते पूल स्लेजचे जड वजन पेलू शकतील की नाही.

एक चुकीचे पाऊल त्यांना खाली कोसळायला लावून सर्वकाही संपवू शकले असते. माइक सावधपणे पुढे जात होता, तेव्हा अचानक त्याच्यासमोर माणसाच्या उंचीची एक भेग उघडली. त्याच्या पायाखालचा बर्फ धाडकन कोसळला आणि तो डोके खाली करून त्यात घुसला.

रँडॉल्फने त्याची किंकाळी ऐकली आणि तो वळला. जर त्याने ऐकले नसते, तर केवळ माईकचा मृत्यूच झाला नसता, तर संपूर्ण अंटार्क्टिक मोहीमच संपुष्टात आली असती. बिचारा माईक एका खोल दरीवर लटकत होता. सुदैवाने, त्याची स्लेज बर्फात अडकली होती. पण जर तो किंचितही हलला असता... तर तो स्लेजला सोबत ओढत खाली पडून मेला असता.

रानल्फने पटकन आपला हार्नेस काढला आणि माईकच्या हेलकावे खाणाऱ्या स्लेजच्या मागच्या बाजूला पकडले. त्याने घट्ट धरून ठेवले. आणि हळूहळू, माईकच्या आयुष्यातील त्या सर्वात वाईट काही मिनिटांत, त्याने खाली न पाहता काळजीपूर्वक ती भेग चढली. दोघांनी मिळून स्लेजला ओढले आणि ढकलले, जोपर्यंत ती पुन्हा पक्क्या जमिनीवर आली नाही. या श्रमामुळे माईकला मळमळू लागले. रानल्फ म्हणाला की, शेवटी त्याचा चेहरा बीटसारखा लाल झाला होता.

रात्रीसाठी तंबू उभारताना त्यांना बाहेर वादळाचा आवाज ऐकू आला. बर्फ नेहमीप्रमाणेच समुद्राच्या दिशेने अविरतपणे सरकत असताना सुस्कारे टाकत आणि कण्हत होता. कोणत्याही क्षणी, बर्फाचा एक प्रचंड गडगडाट त्यांच्या पायाखालून कोसळू शकला असता, त्यांना वाहून नेऊ शकला असता, आणि त्यांचा मृत्यू कसा झाला हे कोणालाही कळले नसते. त्यांची शरीरे त्यांच्या खोल, बर्फाळ बिछान्यात कायमची बंद झाली असती.

तथ्य पेटी 'ब'

स्लेज मध्ये

५१ अन्नाच्या पिशव्या
३१ (१-लिटर) इंधनाच्या बाटल्या
स्की आणि काठ्यातंबू,
तंबू उभारण्याचे खांब, खुंट्या आणि स्लीपिंग बॅग२
स्टोव्ह,
२ चमचे, २ तवे,
सुरक्षित आगपेट्यास्लेज
पुढे ढ
कलण्यासाठी शीडदोरीबर्फाचे स्क्रू आणि कुऱ्हाडी
फावडीलघवीसाठीच्या बाटल्या
औषधांची पेटी२
रेडिओ बॅटरीसिग्नल
दिवाविज्ञान किटसोनी
व्हिडिओ कॅमेरा,
९ टेप,
२ बॅटरी
ऑलिंपस २००० कॅमेरा
आणि फिल्म२ थर्मॉस फ्लास्कस्की बूट
स्लेज जॅकेट

त्यांना आवश्यक असलेल्या सर्व वस्तू असलेली एक वैयक्तिक बॅग:

सुया, दोरा ,
तारवॉटर पेन
लायटर
पेन्सिल, डायरी
सुपरग्लू
चार्ट, नकाशा
होकायंत्र
आर्मी सुरी
सनग्लासेस
मोजे

त्या रात्री माइक प्रचंड थकला होता, त्याचे डोके गरगरत होते. अचानक त्याच्या लक्षात आले की वादळाचा सामना करण्यासाठी त्यांचा तंबू खूपच पातळ होता. त्यांना रात्रभर झोप लागली नाही. आणि दुसऱ्या दिवशीही, तिथे भयंकर भेगा, गोठवणारी थंडी आणि जड स्लेजगाड्यांशिवाय काहीही नव्हते.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी, माइकला तंबूचे पडदे उघडता आले नाहीत. त्याची गारठलेली बोटे हातोड्यासारखी वाटत होती. जेव्हा त्याने अखेर बाहेर पाहिले, तेव्हा तो थक्क झाला.

चौकात सर्वत्र डोळे दिपवणारा बर्फाचा जाड थर पसरला होता.

प्रकरण 3

बर्फाचा तो छोटासा तुकडा

जेव्हा सोसाट्याचा वारा आणि बर्फवृष्टी थांबली, तेव्हा माईकच्या लक्षात आले की तंबूपासून तीन पावलांवर एका नवीन भेगेतून निळा प्रकाश येत आहे.

जर त्यांनी आदल्या रात्री आपला तंबू एक मीटर पुढे लावला असता, तर ते झोपेतच बुडून गेले असते. चार तास उशिरा निघाल्यामुळे, त्यांना तो विलंब भरून काढायचा होता. म्हणून त्यांनी आधी आपल्या स्लेजगाड्यांचे शीड लावले.

काही वेळ बर्फातून प्रचंड वेगाने घसरत जाणे हा एक अद्भुत अनुभव होता. जेव्हा माईकने पुढे असलेल्या रँडॉल्फला ओरडताना ऐकले, तेव्हा त्याने लगेच थांबण्यासाठी वेग वाढवला.

रँडॉल्फ दुसऱ्यांदा ओरडला. त्याच क्षणी, माईकच्याही लक्षात आले की समोर काय समस्या आहे.

थांबायला खूप उशीर झाला होता. माईकने हवेत झेप घेतली. त्याची स्लेज मागून त्याच्यावर आदळली. वारा त्याच्या चेहऱ्यावर आदळला आणि वेळ जणू थांबली होती. एका भयाण शांततेने त्याला वेढले.

माईक कुठे आहे हे माहीत नसल्याने रॅनॉल्फ किंचाळला. दरम्यान, माईकला इतका धक्का बसला होता की तो काहीच उत्तर देऊ शकला नाही.

तो एका भेगेच्या काही मीटर खाली बर्फाच्या एका लहान तुकड्यावर होता. त्याची स्लेज वरच्या बर्फाच्या भिंतीवर अडकली होती. त्याचे डोके स्लेजपासून अगदी थोड्या अंतरावर होते. जर तो बर्फाचा तुकडा नसता तर...कसेतरी, माईकने हळूच स्लेज ओढणारे पट्टे सोडले आणि अधिक सुरक्षित ठिकाणी जाण्यासाठी वर चढू लागला.

तो ज्या उतारावर चढत होता तो कोणत्याही क्षणी तुटू शकत होता आणि तो खालील दरीत घसरू शकत होता. माईकला त्याच्या हृदयाचे ठोके ऐकू येत होते. त्याने आपल्या मनातील प्रत्येक पेशी पुढच्या पावलावर केंद्रित केली.

मग रँडॉल्फने खाली दोरी टाकली आणि स्लेजमधील सामान एक-एक करून खाली उतरवले, कारण एक जरी वस्तू हरवली तरी मोठे नुकसान होऊ शकले असते. रँडॉल्फने तुटलेली स्लेज ओढली आणि शेवटी माईकला वर चढायला मदत केली. त्यांना स्लेज दुरुस्त करून पुन्हा जोडायला अनेक तास लागले.

तथ्य पेटी 'स'

खाद्यपदार्थांच्या बॉक्समध्ये खालील पदार्थांची पाकिटे होती:

साखर
दूध पावडर
चॉकलेट
बटर
कोकोकॉर्न ऑइल
ओटमील
सूप
बिस्किटे
धान्य
मनुका
सुके मांस
गोठवलेले सुके अन्न
चहा
गोठवलेल्या भाज्या
डुकराचे मांस
फ्लॅप जॅक्स(पत्ती)
दूध पावडर

त्या रात्री मध्यरात्र उलटून गेली होती, तेव्हा त्यांनी आपला तंबू लावला. मग त्यांच्यासमोर आणखी एक समस्या उभी राहिली, ज्यामुळे त्यांचा प्रवास संपुष्टात येऊ शकला असता. त्यांच्या स्टोव्हमधून पाणी गळत होते आणि त्याला इंधन सिलेंडरशी जोडणे अशक्य होते. त्याशिवाय ते जगूच शकत नव्हते. बर्फ वितळवण्यासाठी, पाणी उकळण्यासाठी, अन्न गरम करण्यासाठी आणि पायांना ऊब देण्यासाठी त्यांना त्याची गरज होती. ते दोघेही निराश आणि चिडचिडे झाले. मग रँडॉल्फने दुसरा स्टोव्ह बाहेर काढला, पण त्यालाही तो इंधन सिलेंडरशी जोडता आला नाही. काही काळ त्यांच्यावर निराशेने ताबा मिळवला.

पण त्याने हार मानली नाही. त्याने काहीतरी उपाय शोधण्याचा प्रयत्न केला असता. माझ्या आईने आणखी काही प्लॅस्टिकचे वॉशर विकत घेतले. त्याने आपली नखे कुरतडली आणि गळती थांबवण्याचा प्रयत्न केला. मग त्याने आपल्या पोटात केळी आणि कागदाचा एक बॉक्स ठेवला; त्याला आशा होती की गादी दक्षिण ध्रुवावर उडून जाणार नाही.

अशाप्रकारे तो उपाय यशस्वी झाला.

प्रकरण ४

केसांनी भरलेले सूप

जेव्हा आकाश निरभ्र झाले आणि सूर्यप्रकाश पडला, तेव्हा त्याने आपले कपडे काढले. लवकरच, त्याच्या शरीराला खाज सुटू लागली. कित्येक दिवसांपासून अंघोळ न केल्यावर जशी खाज सुटते, तशी. कपड्यांचे वजन कमी करण्यासाठी त्याने आपले जड जॅकेट काढून टाकले. पण नंतर त्याला याचा पश्चात्ताप झाला, जेव्हा ६० नॉट्स वेगाच्या वाऱ्याच्या झोताने त्याच्या त्वचेच्या प्रत्येक छिद्रात शिरून त्वचेवर फोड आणले.

आठवा दिवस

आठव्या दिवसापर्यंत, त्याचे पाय ओलसर आणि फोडांनी भरलेले होते, त्याचे हातपाय सतत दुखत होते आणि त्याचे कपडे त्याच्या त्वचेवरून निघत होते.एके सकाळी, रॅनॉल्फ जागा झाला तेव्हा त्याला दिसले की उन्हामुळे त्याचे ओठ एकमेकांना चिकटले आहेत.

त्याने काळजीपूर्वक, सावकाशपणे ते उघडले. ओझोनच्या थरातील छिद्रामुळे निर्माण झालेली सूर्याची अतिनील किरणे त्याची त्वचा भाजत होती. त्याच्यासोबत असलेले सनस्क्रीन संपूर्ण प्रवासात टिकवायचे होते, म्हणून त्याने ते काळजीपूर्वक वापरले.

जेव्हा रॅनॉल्फ लापशी खायला बसला, तेव्हा त्याला रास्पबेरीच्या रसाऐवजी रक्ताचे कण दिसले.

या छोट्याशा समस्येचे लवकरच गंभीर स्वरूप धारण झाले. रँडॉल्फला तंबूच्या मध्यभागी बसून आपली दाढी आणि भुवयांचे केस कापण्याची वाईट सवय होती. माईकला हे केस त्याच्या कपड्यांमध्ये, बुटांमध्ये आणि अगदी सूपमध्येही सापडायचे. त्यांनी यावर चर्चा केली आणि रँडॉल्फने ठरवले की, तेव्हापासून जेव्हा जेव्हा तो केस कापेल, तेव्हा तो आपल्या गुडघ्यांमध्ये एक पिशवी ठेवून सर्व केस त्यात टाकेल.

रँडॉल्फ माइकच्या वेगाबद्दल तक्रार करू लागला. माइकने त्या तक्रारीकडे दुर्लक्ष केले आणि म्हणाला की रँडॉल्फ क्षुल्लक गोष्टीचे भांडवल करत आहे. यामुळे त्या दोघांमध्ये तणावपूर्ण स्पर्धा निर्माण झाली.

मोहिमेदरम्यान माईकच्या जबाबदाऱ्यांपैकी एक म्हणजे परतल्यावर तपासणीसाठी लघवी आणि रक्ताचे नमुने गोळा करणे.

दर रात्री त्यांना लघवीची बाटली दोनदा वापरावी लागत असे. माईकला लघवीच्या प्रमाणावर लक्ष ठेवून नमुना काढावा लागत असे.दर दहाव्या दिवशी, माईकला तपासणीसाठी रॅनॉल्फचे रक्तही काढावे लागत असे.

दुर्दैवाने, रॅनॉल्फला सुईची खूप भीती वाटत असे, त्यामुळे तो जणू काही त्याचा छळ होत आहे अशाप्रकारे वागत असे. कधीकधी, रॅनॉल्फला रक्तवाहिनी सापडत नसे, किंवा कधीकधी थंडीमुळे सुईने रक्त काढता येत नसे.

रॅनॉल्फसाठी हे एक दुःस्वप्न होते, जे काळानुसार अधिकच भयानक होत गेले. कधीकधी त्यांच्या मनात विचार येत असे की, दुसऱ्याने हार मानावी, म्हणजे प्रवास सोडून घरी परत जाता येईल.

पण त्या दोघांनाही आधी हार मानायची नव्हती, म्हणून ते स्वतःला ओढत, कष्ट करत पुढे जात राहिले.

एके दिवशी जोरदार हिमवादळ आले, त्यामुळे ते दोघे दिवसभर तंबूतच बसून राहिले. त्यांच्याकडे त्यांची अवजारे दुरुस्त करण्याशिवाय दुसरे काहीच काम नव्हते. म्हणून रॅनॉल्फने आपले ओठ झाकण्यासाठी आपल्या शॉर्ट्सच्या इलॅस्टिकपासून एक मुखवटा तयार केला.

दिवसभराची पायपीट संपल्यावर, त्या दोन शोधकांनी स्वतःला सावरण्याचा प्रयत्न केला. तंबूत पोहोचल्यावर ते थोडा वेळ विश्रांती घेणार होते, आणि कठीण परिस्थिती असूनही, ते खऱ्या अर्थाने मित्र असल्याप्रमाणे वागू शकणार होते.

मग, फेल्ट पेन वापरून त्यांनी स्टोव्हच्या वरच्या भागावर बुद्धिबळाचा पट काढला. त्यांनी लघवीच्या नळ्यांचा प्रतीके म्हणून वापर केला. मार्कने स्वतःसाठी नळ्यांची तोंडे लाल रंगाने आणि रॅनॉल्फसाठी निळ्या रंगाने रंगवली. भरलेल्या नळ्या अर्थातच राजे आणि राण्या होत्या. माईकने रॅनॉल्फला बुद्धिबळ खेळायला शिकवले आणि त्याने लवकरच तो खेळ आत्मसात केला.

बुद्धिबळाच्या एका खेळाने त्यांचे दिवसभर मनोरंजन होत असे. बर्फात ते कट्टर शत्रूंप्रमाणे वागत, पण तंबूत शिरताच सर्व काही विसरून ते पुन्हा मित्र बनत.

प्रकरण ५

अजून समस्या!

सर्वात वाईट गोष्ट म्हणजे वर चढणे. त्यांच्या स्लेजगाड्या त्यांना अनेकदा मागे खेचत असत. ते जितके चढले होते, त्यापेक्षा जास्त पायऱ्या ते मागे घसरत असत. कधीकधी त्यांची चाल अगदी गोगलगायीच्या गतीइतकी मंद होत असे. आपण किती बारीक आणि अशक्त झालो आहोत, हे माईकच्या लक्षात येऊ लागले. स्लीपिंग बॅगमध्ये शिरल्यावर त्याच्या स्वतःच्या हाडांना टोचत असे. आणि त्यांनी तर अजून निम्मं अंतरच पार केलं होतं.

आल्प्समध्ये प्रशिक्षणादरम्यान सर रॅनल्फ स्लेज ओढण्याचा सराव करताना.

पंचविसावा दिवस

पंचवीस दिवसांनंतर, ते इतके थकून गेले होते की त्यांना मोहीम सोडून देण्याचे स्वप्न पडू लागले. मोहीम यशस्वीपणे पूर्ण होण्याची शक्यता खूपच कमी होती. परत येण्यासाठी, त्यांना रॉस समुद्रापर्यंत पोहोचायचे होते, जिथे 'सीक्वेस्ट' नावाचे जहाज त्यांना परत घेऊन जाणार होते. ठरलेल्या तारखेनंतर हे जहाज त्यांची वाट पाहू शकत नव्हते, कारण त्यानंतर हवामान आणि समुद्राची परिस्थिती असुरक्षित होती.

सस्त्रुगी (बर्फातील नागमोडी उंचवटे) चढून ते पार थकून गेले होते—दिवसेंदिवस, या खडबडीत रचनांवरून स्लेज ओढत नेणे, वारंवार घसरणे, पडणे आणि दुसऱ्या बाजूला आदळणे, हे खूप कठीण होते. आणि एवढ्या सगळ्या प्रयत्नांनंतर, त्यांच्याकडे दुसरा सस्त्रुगी ओलांडण्याचा प्रयत्न करण्याशिवाय दुसरा पर्याय नव्हता, जो पहिल्यापेक्षाही अधिक भयानक असू शकत होता. बऱ्याच वेळा, त्यांचे स्लेज त्यांच्या पाठीला लागत आणि कधीकधी चढताना ते बर्फाळ खडकांमध्ये अडकत.

जेव्हा त्यांच्या स्की बर्फात अडकल्या किंवा इतर काही घडले, तेव्हा ते दोघेही अनेक वेळा अडचणीत सापडले.

माईक स्ट्रॉड पुन्हा एकदा आपली स्लेज ओढत आहे.

मग तो हळूच काहीतरी पुटपुटायचा.

ते एक उपकाराची परतफेड न मिळणारे काम होते. माईकचा पाय पूने सुजला होता आणि तो प्रतिजैविके घेत होता. जेव्हाही त्याच्या पायावर दाब दिला जायचा, तेव्हा त्याला असह्य वेदना व्हायच्या. याशिवाय नेहमीच्या जखमा, खांदे आणि कंबरेचे दुखणे होतेच, ज्यामुळे प्रत्येक दिवस मागच्या दिवसापेक्षा अधिक कठीण होत होता.

जेव्हा त्यांनी ८२ वा अक्षांश ओलांडला, तेव्हा त्यांनी एक मोठी चॉकलेट बार खाऊन काही मिनिटे आनंद साजरा केला. त्यांना ते चॉकलेट स्वर्गीय वाटले.

माईकने घरी परतल्यावर आपल्या मुलांसाठी जे खेळण्यांचे घर बांधणार होता, त्यावर आपले लक्ष केंद्रित केले. त्याने घराच्या प्रत्येक तपशिलाची अनेक वेळा योजना आखली.

आपल्या जखमा आणि पुढील आठवड्यांतील गुंतागुंतीच्या परिस्थितीपासून आपले मन दूर ठेवण्याचा हा एक प्रभावी मार्ग होता. पण लवकरच परिस्थिती अधिकच बिघडली. पोट बिघडल्यामुळे माईकला मध्यरात्री तीन वेळा जाग आली.

सकाळी अशक्तपणा आणि चक्कर येत असूनही, तो निघाला. ते पुढे चालत राहिले. पण माईक, खूप प्रयत्न करूनही, जास्त वेळ चालू शकला नाही.

सुमारे चाळीस मिनिटांनंतर, त्याला इतक्या वेदना होऊ लागल्या की तो एक पाऊलसुद्धा टाकू शकला नाही. रॅनॉल्फ त्याच्यावर खूप संतापला होता, कारण त्यांनी नुकताच दिवस सुरू केला होता. त्यांच्याकडे वाया घालवण्यासाठी एकही दिवस नव्हता.

माईकने काही गोळ्या घेतल्या, गरम चहा प्यायला आणि चार तासांहून अधिक वेळ झोपला. माईक घोरत असताना रँडॉल्फने एका कादंबरीचे संपूर्ण कथानक रचले.

नंतर, त्यांनी पुन्हा पुढे जाण्याचा प्रयत्न केला, पण दोन तासांनंतर माईकने हार मानली. दिवसाचे अनेक तास वाया गेल्यामुळे रँडॉल्फला प्रचंड राग आला होता. त्याने माईकवर आपली ऊर्जा वाचवण्याऐवजी घाई केल्याचा आरोप केला.मग माईकच्या लक्षात आले की त्याचे घड्याळ चालत नाहीये.

रँडॉल्फ म्हणाला की अंटार्क्टिकच्या प्रवासाला निघण्यापूर्वी त्याने आपले घड्याळ तपासून घ्यायला हवे होते. एवढ्या महत्त्वाच्या कामासाठी वेळ नसल्याबद्दल त्याने माईकला टोचून बोलले.

आता एक घड्याळ दोन लोकांसाठी समस्या बनले होते, कारण माईकला मार्गदर्शनासाठीही त्याची गरज होती. रँडॉल्फचा पारा चढला. अखेरीस, त्याने माईकला त्याचे घड्याळ दिले, पण या अटीवर की त्यांनी दर तासाला त्याला कळवले पाहिजे जेणेकरून ते दोरखंड बदलू शकतील.

माईकने त्या संध्याकाळी पू काढण्यासाठी आपली जखम उघडली. मलमपट्टी केल्यावर, त्याला गेल्या काही दिवसांत कधी नव्हे इतका आराम वाटला. तरीही, त्याची अवस्था त्याच्या जोडीदारापेक्षा बरी होती, कारण रँडॉल्फच्या पायाला नऊ पट्ट्या बांधलेल्या होत्या.

त्याच्या पायांवरचे काही प्लास्टरचे कास्ट इतके चिकटले होते की ते तुकड्या-तुकड्याने काढावे लागले.

त्याची प्रकृती इतकी खालावली होती की त्याने भविष्याचा विचार करणे सोडून दिले होते.

प्रकरण ६

चरैवेति-चरैवेति

दुसऱ्या दिवशी सकाळी जेव्हा ते निघाले, तेव्हा वाऱ्याचे झोत ८ नॉट्स वेगाने वाहत होते. इतकी कडाक्याची थंडी होती की, त्यांना आपल्या फ्लास्कमधून गरम पेयाचा घोटही घेता येत नव्हता. पुढे चालत राहण्यासाठी ते सहसा अनेक वेळा थांबत असत. आणि अशाप्रकारे, दिवसभर चालल्यानंतर, दुसरे काहीतरी करण्याच्या आशेने त्यांनी आपला दिवस संपवला.

शिडांच्या साहाय्याने पुढे सरकल्यानंतर सर रॅनॉल्फ स्वतःला एका भगदाडाजवळ पोहोचलेले आढळले.

त्यांनी शिडांचा वापर करण्याचा प्रयत्न केला, पण वाऱ्याने त्यांना भेगेच्या बर्फाळ काठाकडे ढकलले. ते आता ते नवीन तडाखे सहन करू शकत नव्हते. त्यांनी अधिक वेगाने जाण्याचा विचार सोडून दिला आणि आपले शिड गुंडाळून घेतले.

माईकला अजूनही त्याच्या कमजोर पोटाची चिंता वाटत होती, आणि रँडॉल्फलाही बरे वाटत नव्हते. त्या दोन प्रवाशांची अवस्था इतकी वाईट होती की त्यांना स्वतःवर हसू आवरता आले नाही.

लांबचा प्रवास करणे कठीण होते. त्यांच्या स्लेज नुकत्याच पडलेल्या बर्फात रुतत होत्या आणि प्रत्येक पाऊल टाकण्यासाठी अमानवी शक्तीची गरज लागत होती. पुढे जाणे म्हणजे जाड चिखलातून चालण्याचा प्रयत्न करण्यासारखे वाटत होते.

रॅनॉल्फने आपला उन्हाने भाजलेला चेहरा वाचवण्यासाठी एक मुखवटा तयार केला. अखेरीस त्याची दाढी त्या मुखवट्याला चिकटली. जेव्हा रॅनॉल्फने तो काढण्याचा प्रयत्न केला, तेव्हा त्याच्या गालांची त्वचा सोलून निघाली आणि त्या जागेतून रक्त येऊ लागले.

लवकरच, त्या जखमेला संसर्ग झाला आणि ती सुजली. प्रतिजैविके (अँटीबायोटिक्स) संपत आली होती, पण माईकला त्याच्याकडची शेवटची गोळी रॅनॉल्फला द्यावी लागली.थंडी इतकी तीव्र होती की त्या रात्री जेव्हा तंबू उभारला गेला, तेव्हा रॅनॉल्फच्या चेहऱ्यावर बर्फाचे लोंबते तुकडे लटकत होते.

तोपर्यंत, रँडॉल्फला दररोज संध्याकाळी त्याच्या चेहऱ्यावर चिकटलेला बालाक्लावा एका लहान कात्रीने कापून काढावा लागत असे. ते दृश्य काही सुंदर नव्हते. पण निदान तो ते एका वाटीवर करत असे. त्यामुळे, ह्या वेळेस सूपमध्ये एकही केस तरंगत नव्हता.

चौतीसावा दिवस

चौतीस दिवसांनंतर, ते दक्षिण ध्रुवाच्या अर्ध्या वाटेवर पोहोचले होते. महिनाभर चालणे तर दूरच, पण एक दिवस चालण्याचा विचारही सुखद नव्हता.आदर्शपणे, त्यांनी दररोज १४ किलोमीटर अंतर पार करायला हवे होते.

एक दिवस जरी मागे पडल्यास, आधीच मोजून ठेवलेले अन्न वापरावे लागणार होते. हे धोकादायक होते. ते आधीच खूप बारीक झाले होते, आणि दिवसाच्या अखेरीस, गरजेपेक्षा कमी कॅलरीज खाल्ल्याने ते उपाशी मरत होते. ते इतके भुकेले होते की, दोघांनाही वाटत होते की दुसरा आपल्या वाट्यापेक्षा जास्त खाऊन फसवणूक करत आहे.

प्रत्येक जेवणाच्या वेळी, ते पाच वर्षांच्या मुलांप्रमाणे एकमेकांवर बारीक नजर ठेवत असत. त्यांना भयानक हिमवादळांचाही सामना करावा लागत होता. वादळामुळे सर्व काही फिकट आणि पांढरे दिसायचे. आपण कुठे आहोत हेही कळायचे नाही. अशा परिस्थितीत, तुम्ही तुमचा संयम गमावून अर्धवेडे होऊ शकत होता. अशा हवामानात, शोधक थेट खोल भेगांकडे धाव घेत असत.

मुसळधार बर्फवृष्टीनंतर माइकने एक मोठी चूक केली. वारंवार पुसून पुसून कंटाळल्यामुळे त्याने दोन तास आपला गॉगल काढून ठेवला. गॉगल न घालण्यातील धोके तो विसरला होता.

नंतर माईकला या चुकीची किंमत चुकवावी लागली; त्याला हिम-अंधत्व आले. या आजारातील वेदना अकल्पनीय होत्या. प्रत्येक वेळी पापणी मिटताना, जणू काही गरम सुया डोळ्यांत खुपत आहेत असे त्याला वाटायचे. पण त्या वेदना सहन करण्याशिवाय माईककडे दुसरा पर्याय नव्हता.

त्या दोघांचे केवळ वजनच नाही, तर त्यांचे स्नायूदेखील कमी होत होते.

फाइन्स दक्षिण ध्रुवावर आपले लक्षणीय वजन कमी झाल्याचे दाखवत आहे.

एक डॉक्टर हिमबाधित हातांवर उपचार करत आहे.

नंतरच्या चाचण्यांमधून असे दिसून आले की, रँडॉल्फ दररोज अंदाजे १०,००० कॅलरीज खर्च करत होता, तर त्याच्या आहारातून केवळ ५,२०० कॅलरीज मिळत होत्या. माईकने आपले वजन झपाट्याने कमी होत असल्याचे सांगितले. प्रवासाच्या एकावन्नाव्या दिवसापर्यंत, त्यांचे २० टक्के वजन कमी झाले होते.

त्रेपन्ना दिवस

माईक पुन्हा आजारी पडल्याने, निघाल्यानंतर अवघ्या दोन तासांतच त्यांना थांबावे लागले. शिवाय, तापमान इतके खाली घसरले होते की माईक थंडीने गारठून गेला होता. त्याला नीट विचार करता येत नव्हता. त्याची बोटे सुन्न झाली होती आणि पायांना हिमदंश झाला होता.मागील काही आठवड्यांतील श्रमाचा परिणाम त्याच्यावर होत होता.

प्रकरण ७

जिवंतपेक्षा अधिक मृत्यू

अठ्ठेचाळीस दिवसांनंतर जेव्हा ते दक्षिण ध्रुवावर पोहोचले, तेव्हा त्यांना विश्रांतीसाठी वेळच मिळाला नाही. ते तिथे सुमारे दोन तास थांबले, चहा घेतला, अमेरिकन महिलांच्या एका गटाशी गप्पा मारल्या आणि मग त्यांना तिथून निघावे लागले. त्यानंतर परिस्थिती झपाट्याने बिघडली.

कित्येक दिवस पाच नॉट्स वेगाने वारे वाहत होते. आपले उबदार रजई फेकून दिल्याचा त्याला पश्चात्ताप होत होता. फोड आलेले पाय दगडासारख्या कठीण बर्फावर ठेवणे आणि हिमबाधित बोटांनी काठी धरणे त्याला कमालीचे कठीण जात होते.

दिवस ७५

७५ व्या दिवसापर्यंत, रॅनॉल्फच्या पायांची अवस्था इतकी वाईट झाली होती की, रोज सकाळी बूट घालणे त्याला यातनेसारखे वाटत होते.

शीतदंशाने ग्रस्त झालेला पाय

रँडॉल्फला वेदनाशामक गोळ्या घ्यायच्या नव्हत्या कारण त्यामुळे त्याला झोप येत असे, पण माईकने त्याला त्या जबरदस्तीने दिल्या. माईक स्वतः खूप अशक्त आणि भुकेलेला होता, पण त्याला फारशा वेदना होत नव्हत्या.जेव्हा वाऱ्यामुळे जाणवणारे तापमान उणे नव्वद अंशांपर्यंत खाली आले, तेव्हा त्यांची शारीरिक मेहनत असह्य झाली.

त्यांना श्वास घेणेही कठीण झाले होते, हालचाल करणे तर दूरच. शिडाच्या साहाय्याने आपली स्लेज ओढत असताना, माईकने आपल्या स्की पोल्स गमावल्या. त्याला रँडॉल्फकडून एक पोल उसना घ्यावा लागला, ज्यामुळे त्यांचा वेग आणखी मंदावला.आवश्यक असलेल्या शिधासामग्रीच्या निम्म्यावर गुजारा करत, ते दोघे लोखंडासारख्या कठीण बर्फावर धडपडत आणि घसरत कोसळण्याच्या मार्गावर होते.

खोल दरीत पडू नये म्हणून त्यांना काळजी घ्यावी लागत होती. तासन् तास, केवळ नशिबानेच त्यांना मृत्यूच्या खाईत पडण्यापासून वाचवले.

अंटार्क्टिकामधील बेअर्डमोर हिमनदी, २६० मैल (४१८ किलोमीटर) लांब असून जगातील सर्वात मोठी हिमनदी आहे.

ब्याऐंशीव्या दिवशी, शिडाच्या साहाय्याने गिर्यारोहण करत असताना माइकचा पाय मुरगळला. वेदना होत असूनही त्याने प्रवास सुरूच ठेवला. खूप वेळानंतर, त्याच्या लक्षात आले की त्याचा घोटा मोडला होता.

शहाऐंशीवा दिवस

या दिवशी, ते बेअर्डमोर हिमनदीच्या बर्फाच्या कड्यावर पोहोचले, जो त्यांच्या प्रवासाचा शेवटचा टप्पा होता.

पण प्रवासाला सुरुवात केल्याच्या शहाऐंशी दिवसांनी, जेव्हा त्यांनी नव्वदाव्यांदा आपला तंबू उभारला आणि शिधा तपासला, तेव्हा त्यांना कळले की त्यांच्याकडे फक्त नऊ दिवसांपुरतेच अन्न आहे.

ते 'सीक्वेस्ट' जहाजापासून खूप दूर होते, जे आठ दिवसांत निघणार होते. त्यांना तात्काळ निर्णय घ्यावा लागला. त्यांचे एकमेव सीप्लेन चार दिवसांत त्या भागातून निघणार होते! जर त्याला आणखी उशीर झाला असता, तर रॅनॉल्फला प्रत्येक अतिरिक्त दिवसासाठी दोन हजार पाउंड द्यावे लागले असते.

विमानासाठी सुरक्षित लँडिंग स्पॉटवर पोहोचण्याकरिता त्यांनी बर्फाच्या धावपट्टीचा एक भाग ओलांडला. आणि पाच असह्य तास चालल्यानंतर, माईक इतका थकून गेला होता की तो शब्दसुद्धा स्पष्टपणे उच्चारू शकत नव्हता.

रॅनॉल्फकडे त्याचा तंबू तात्काळ उभारण्याशिवाय आणि त्याच्यासाठी चहा-चॉकलेट बनवण्याशिवाय दुसरा पर्याय नव्हता. तो जणू प्रलयच होता.

वादळांचा हंगाम सुरू होणार होता. त्यामुळे रँडॉल्फने अखेरीस मोहीम पूर्ण करण्याचा प्रयत्न सोडून देण्याचा सल्ला दिला.

शेवटचा दिवस !

दिवस ९५

जेव्हा तो अखेर स्की प्लेनमध्ये चढला, तेव्हा त्याला जाणवले की तो किती थकून गेला आहे. त्याला जिवंत असण्याऐवजी मेलेल्यासारखे वाटत होते. विमानातल्या उष्णतेमुळे त्याचे हातपाय सुजले होते, त्याला गरगरत होते आणि तो बोलूही शकत नव्हता. हे सगळं खरंच फायद्याचं होतं का?

पंच्याण्णव दिवसांत, या शूर पुरुषांनी अत्यंत खडतर परिस्थितीत २,३८० किलोमीटरचे अंतर कापले. त्यांच्या या कामगिरीची गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड्समध्ये नोंद झाली: आर. फाइन्स आणि एम. स्ट्रॉड यांनी कोणाच्याही मदतीशिवाय अंटार्क्टिका पार करण्याचा प्रयत्न करत केलेला सर्वात लांब ध्रुवीय स्लेज प्रवास.

त्यांनी धर्मादाय कार्यासाठी वीस लाख पाऊंड जमा केले. त्यांना 'ओबीई' (ऑफिसर ऑफ द ऑर्डर ऑफ द ब्रिटिश एम्पायर) या पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.

कथेची पार्श्वभूमी

आश्चर्यकारक तथ्ये:

- दक्षिण महासागरात निळा देवमासा, मिंके देवमासा, पाठीवर उंचवटा असलेला देवमासा, किलर व्हेल (खालील चित्रात दाखवलेला) आणि लांब-पंखी देवमासा यांसह देवमाशांच्या बाराहून अधिक प्रजातींचे वास्तव्य आहे.
- अंटार्क्टिक अन्नसाखळी क्रिलवर आधारित आहे, जो बहुतेक देवमाशांचा मुख्य अन्नस्रोत आहे.
- दुर्दैवाने, क्रिलची अतिमासेमारी ही परिसंस्था नष्ट करत आहे. तिथे डॉल्फिन, पॉरपॉइसेस आणि एलिफंट सीलसह सहा प्रकारचे सील आढळतात.

- गेल्या पन्नास वर्षांत, अंटार्क्टिकाच्या काही भागांतील तापमान २.५ अंश सेल्सिअसने वाढले आहे. जर पश्चिमेकडील बर्फाची चादर वितळली, तर समुद्राची पातळी ५-६ मीटरने वाढू शकते.
- ५ मार्च २००२ रोजी, लार्सन आइस शेल्फ (बर्फाचा ३,२५० चौरस किलोमीटरचा भाग) तुटून समुद्रात कोसळला.२७ देशांतील शास्त्रज्ञ अंटार्क्टिकामध्ये काम करतात.
- खालील चित्र अंटार्क्टिक संशोधन केंद्र दाखवते.जर तुम्ही वेदना सहन करू शकत असाल तर... रँडॉल्फ फाइन यांच्या 'माइंड ओव्हर मॅटर' आणि माइक स्ट्रॉड यांच्या 'शॅडोज ऑन द वेस्टलँड' या पुस्तकांमध्ये या प्रवासाविषयी वाचा.

अंटार्कटिकमधिल साहस

ही कथा आहे अंटार्क्टिकच्या पहिल्या स्वयंपूर्ण पारगमनाची खरी कहाणी. ना कुत्रे, ना बचाव विमाने. फक्त दोन माणसे, त्यांची सामानाने भरलेली स्लेज आणि हे करणारे पहिले होण्याची त्यांची अतृप्त इच्छा!